

ΜΟΥΣΕΙΟΝ ΙΕΡΑΣ ΜΟΝΗΣ ΚΥΚΚΟΥ

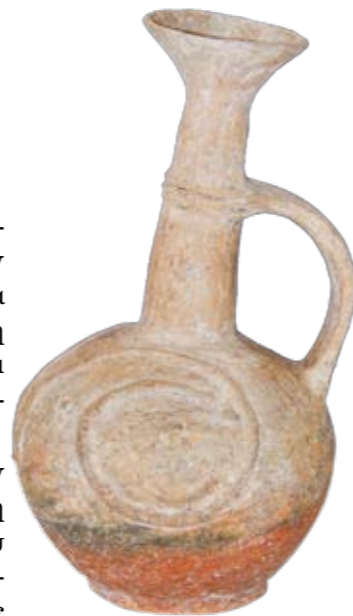
ΑΝΑΣΚΑΦΗ ΤΑΦΟΥ ΤΗΣ ΕΠΟΧΗΣ ΤΗΣ ΧΑΛΚΟΚΡΑΤΙΑΣ ΣΤΟΝ ΠΥΡΓΟ ΤΗΛΛΥΡΙΑΣ

● **Του Στυλιανού Περδίκη**
Διευθυντή Μουσείου Ιεράς Μονής Κύκκου

Κατά τη διάρκεια χωματουργικών εργασιών για κατασκευή δρόμου στην τοποθεσία «Παλιάλωνα», τεμάχιο 909, στο νοτιοανατολικό άκρο της κοινότητας του Κάτω Πύργου Τηλλυρίας εντοπίστηκαν δύο αρχαίοι τάφοι, οι οποίοι αποτελούν μέρος εκτεταμένης νεκρόπολης, που υπάρχει στην περιοχή. Το νεκροταφείο απλώνεται στις πλαγιές μικρής κοιλάδας, που διασχίζει ο χειμάρρος «Παταμούδι». Οι τάφοι έχουν αμφιθεατρική θέα προς το ποτάμι και τη θάλασσα, που βρίσκεται στο βάθος, στα βόρεια. Πρόκειται για θαλαμοειδείς τάφους, σκαμμένους σε ασβεστολιθικά, ανάμεικτα με ηφαιστειογενή, πετρώματα. Στην ευρύ-

τερη περιοχή αρκετοί τάφοι καταστράφηκαν κατά τη διάρκεια ισοπεδωτικών γεωργικών δραστηριοτήτων, χωρίς να τύχουν αρχαιολογικής μελέτης. Ακόμη και σήμερα ημιγκρεμισμένοι αρχαίοι τάφοι χρησιμοποιούνται για την εκτροφή χοίρων.

Οι θάλαμοι και των δύο τάφων ήταν πλήρεις χώματος με αποτέλεσμα να μη γίνουν αντιληπτοί από τον οδηγό του εκσκαφέα, που εργαζόταν στην περιοχή. Ο βορειότερος τάφος καταστράφηκε σχεδόν εξολοκλήρου. Ελάχιστο μέρος της δυτικής του απόληξης διακρίνεται μέσα στο ηφαιστειογενές πέτρωμα (διαστάσεις 180X110 εκ.). Ο άλλος τάφος βρίσκεται ελαφρά νοτιότερα σε ανώτερο υψομετρικό σημείο. Σχεδόν ο μισός, το

Προχοϊσκη δακτυλιόποδης κεραμικής. Ύστερη εποχή του χαλκού γύρω στα 1650 - 1450 π.Χ.

Ευρήματα κατά τη διάρκεια της ανασκαφής του τάφου

ανατολικό τμήμα, καταστράφηκε από τον εκσκαφέα. Τα απομακρυνθέντα χώματα μεταφέρθηκαν στην παραθαλάσσια τοποθεσία «Λίμνη», όπου το Κοινοτικό Συμβούλιο Κάτω Πύργου διαμορφώνει πάρκο. Από έρευνα, που διενεργήθηκε, περισυνελέγησαν μέσα από τα ριγμένα χώματα ποσότητα κεραμικών οστράκων, ανθρώπινων οστών, δυο μονολιθικοί τριπτήρες και μεγάλη ασβεστολιθική πλάκα, που μάλλον έφρασε την είσοδο ενός από τους τάφους,

Αφού εξασφαλίστηκε άδεια από τη διευθύντρια του Τμήματος Αρχαιοτήτων δρ. Μαρία Χατζηκωστή, την οποία και ευχαριστούμε, προχωρήσαμε σε σωστική ανασκαφή του εναπομείναντος άθικτου μέρους του ταφού. Στις 15 Ιουνίου 2011 συνεργείο, προερχόμενο από την ευρύτερη ομάδα, που διενεργούσε την ίδια εποχή ανασκαφή στην τοποθεσία «Αυλή» στον Πάνω Πύργο υπό τον διευθυντή του Μουσείου Κύκκου Στέλιο Περδίκη, ανασκάφη τον τάφο. Αυτό απαρτιζόταν από τον Τεχνικό Επιθεωρητή του Τμήματος Αρχαιοτήτων Γεώργιο Κουμή και τους ντόπιους εργάτες Σπύρο Χαραλάμπους και Χαράλαμπο Φιλίππου.

Ο τάφος ήταν διαταραγμένος από παλαιότερη εποχή και πλήρης χώματος, οστά και θρυμματισμένα αγγεία ήταν αναμειγμένα σε διάφορα επίπεδα, σε άτακτη διασπορά. Ως προς την αρχιτεκτονική εντάσσεται στην κατηγορία των λαξευτών θαλαμοειδών τάφων, τον πιο διαδεδομένο τύπο, που συναντούμε στον κυπριακό χώρο την εποχή του χαλκού. Ο δρόμος και η είσοδος του τάφου καταστράφηκαν από τον εκσκαφέα. Μέσα στα απομακρυνθέντα χώματα εντοπίστηκε μονολιθική

Αρχαίος τάφος ο οποίος χρησιμοποιείται για εκτροφή χοίρου

ασβεστολιθική πλάκα διαστάσεων 110X68X12 εκ. με αποστρογγυλεμένες γωνίες, η οποία υποθέτουμε ότι έφρασε την είσοδο του ταφικού θαλάμου. Με βάση αυτή μπορούμε να προσδιορίσουμε τις διαστάσεις της εισόδου του θαλάμου του τάφου, αφού πρέπει να ήταν λίγο μικρότερη από αυτές της πλάκας. Το καθαυτό τμήμα του τάφου, ο θάλαμος, είχε κυκλική κάτοψη και θολωτή οροφή. Το διασωζόμενο τμήμα του έχει διάμετρο 290 εκ. και ύψος 120 εκ. Στη βόρεια πλευρά του θαλάμου και σε ύψος γύρω στα 65 εκ. από το δάπεδο διανοίγεται τεταρτοσφαιρικής διατομής θήκη ή βαθμίδα, πλάτους 130 εκ., βάθους 65 εκ. και ύψους 55 εκ. Ο τάφος, παρά τις φθορές, που υπέστη, μας έδωσε

Κατά τη διάρκεια της ανασκαφής

Η ασβεστολιθική πλάκα που έφρασε την είσοδο του τάφου

αρκετά αντικείμενα, υποβοηθητικά για τη χρονολογική ένταξη. Μετά την ανασκαφή καταλογογραφήθηκαν 37 αντικείμενα ακέραια ή σχεδόν ακέραια, ενώ περισυλλέχθηκε μεγάλος αριθμός κεραμικών οστράκων διαφόρων τύπων αγγείων. Μετά τον καθαρισμό και τη συγκόλλησή τους αναμφίβολα θα αυξηθούν κατά πολύ τον αριθμό των αντικειμένων του τάφου. Τα αντικείμενα, που συνοδεύουν τους νεκρούς, τα κτερίσματα, αντανακλούν τα ταφικά έθιμα της εποχής, την κοινωνική θέση και την οικονομική κατάσταση των κατόχων τους, αφενός των νεκρών και αφετέρου αυτών, που τα προσέφεραν. Επιπλέον μπορούν να εξαχθούν συμπεράσματα για την περίοδο χρήσης του τάφου, για την ευρύτερη κοινωνία και οικονομία της περιοχής, καθώς και για τις τυχόν εμπορικές επαφές. Όπως προαναφέρθηκε, από τον τάφο περισυλλεγήθηκε σωρεία ανθρωπίνων οστών, γεγονός που παραπέμπει σε τάφο πολλαπλής χρήσης. Μετά από πιο εξειδικευμένες έρευνες των οστών, που θα ακολουθήσουν, θα εξαχθούν στοιχεία για το φύλο των νεκρών, την ηλικία τους, πιθανές ασθένειες, που έπασχαν, καθώς και για διατροφικές συνήθειες.

Αρύταινα (κουτάλα). Πρώιμη εποχή του Χαλκού γύρω στο 1900 π.Χ.

με επίχρισμα τεφροκάστανο και έχει υποστηριχθεί ότι μιμούνται αντίστοιχα μεταλλικά αγγεία από χαλκό. Μερικά όστρακα αυτού του τύπου αγγείων έχουν πολύ λεπτά τοιχώματα, σχεδόν ωκέλυφα. Η παραγωγή αυτής της κεραμικής υπήρξε αρκετά διαδεδομένη με εξαγωγές στην Ελλάδα, Παλαιστίνη, Αίγυπτο, Συρία, Σικελία. Πέραν των οστράκων, ξεχωρίζουν από τα ευρήματα του τάφου ακέραιες προχοϊσκες με σφαιρικό σώμα, ψηλό κυλινδρικό λαιμό με χοανοειδές στόμιο και κάθετη ταινιωτή λαβή από το μέσο του λαιμού στον ώμο του αγγείου. Εξωτερικά φέρουν ανάγλυφο διάκοσμο με οφιοειδή σχήματα. Κυρίως στις πρόχους ο λαιμός κλίνει αισθητά προς τα πίσω. Έχει υποστηριχθεί ότι οι πρόχοι αυτοί ως προς το σχήμα θυμίζουν αναποδογυρισμένη κάψα παπαρούνας και περιείχαν όπιο ή αρωματικά έλαια που εξήγονταν από την Κύπρο. Στο περιεχόμενο των οστράκων εντοπίζονται ακόμη διχαλωτές λαβές με απόληξη, που κάμπτεται προς τα κάτω, και παραπέμπουν σε γνωστές φιά-

Βασιζόμενοι στην κεραμική του τάφου, εκ πρώτης όψεως, φαίνεται ότι αυτή εκτείνεται από τη Μέση Εποχή του Χαλκού (1900- 1600 π.Χ.) και φθάνει μέχρι την Ύστερη Χαλκοκρατία (1600-1100π.Χ.). Ανάμεσα στο περιεχόμενο των κεραμικών οστράκων ξεχωρίζουν τεμάχια ερυθροστιλβωτής κεραμικής ακόσμητα ή με εγχάρακτο γραμμικό διάκοσμο, που μάλλον παραπέμπουν σε μαγειρικά και άλλα σκεύη, όπως φιάλες, προχοϊδια, αμφορόσχημα αγγεία, τριποδικές χύτρες, φλασκιά, ενώ ξεχωρίζει ακέραια αρύταινα (κουτάλα) και πτηνόμορφος ασκός. Εντοπίζονται όστρακα από μελανοστεφείς φιάλες με μελανά χείλη και εσωτερικό, ενώ η εξωτερική επιφάνεια είναι ερυθροστιλβωτή με εγχάρακτη γραμμική διακόσμηση από τεθλασμένες γραμμές ή ομόκεντρους κύκλους, ενώ φέρουν συμφυή μικρά διάτρητα ωτία για ανάρτηση ή σαν λαβές. Άλλη κατηγορία είναι η λευκή γραπτή κεραμική. Το αγγείο καλύπτεται

με υπόλευκο επίχρισμα και η γραπτή διακόσμηση δίδεται κυρίως γραμμική με ερυθρό ή μελανό χρώμα. Η λευκή γραπτή κεραμική επικρατεί κυρίως στο νησί από το 1800 μέχρι το 1550 π.Χ. και θεωρείται ότι είναι καθαρά κυπριακή δημιουργία. Σημαντικός αριθμός οστράκων παραπέμπουν στη δακτυλιόποδη κεραμική, η οποία επικρατεί στην Κύπρο γύρω στα 1650 με 1200 π.Χ. και θεωρείται κυπριακής επινόησης. Η επιφάνεια των αγγείων έχει έντονη μεταλλική υφή

λες του πιο πάνω ρυθμού. Όστρακα λευκόχριστης κεραμικής (το αγγείο καλύπτεται με παχύ υπόλευκο επίχρισμα, πάνω στο οποίο δίδεται ο γραπτός διάκοσμος με μελανέρυθρη βαφή). Παραπέμπουν σε φιάλες ή ευρύστομες πρόχους της Ύστερης Χαλκοκρατίας (1650 – 1050 π.Χ.). Τα ημισφαιρικά αυτά κύπελλα έχει υποστηριχθεί ότι χρησίμευαν για το γάλα. Πάντως υπήρξε έντονα εμπορεύσιμο προϊόν που το συναντούμε σε διάφορες περιοχές της ανατολικής Μεσογειακής λεκάνης. Τέλος ελάχιστος αριθμός οστράκων προέρχονται από τη μυκηναϊκή κεραμική τα οποία εισάγονται στην Κύπρο προς τα τέλη της Ύστερης Χαλκοκρατίας και παραπέμπουν σε σχέσεις με τους Μυκηναίους (εμπόριο, εγκατάσταση στην Κύπρο). Ο σχετικά μεγάλος αριθμός πήλινων υφαντικών σφονδυλιών διαφόρων τύπων, που ανευρέθηκαν, παραπέμπουν στην ενασχόληση με την υφαντική. Ξεχωριστή αναφορά πρέπει να γίνει σε ιδιαίτερο τύπο αγγείου, το οποίο ανήκει στα στενόμακρα ραδινά ατρακτοειδή αγγεία με ερυθροστιλβωμένο επίχρισμα. Πρόκειται για τροχήλατα κατά κανόνα αγγεία με ψηλό κωνικό λαιμό, χείλος σχετικά πλατύ νεύον προς τα έξω και κάθετη λαβή. Αρκετά από αυτά στη βάση φέρουν εγχάρακτο σύμβολο της Κυπρομινωϊκής γραφής που χαραχθηκε πριν το ψήσιμο του αγγείου. Η παραγωγή του εντάσσεται στην Ύστερη εποχή του Χαλκού γύρω στα 1600 με 1200 π.Χ. Μέχρι πρόσφατα θεωρείτο ότι προέρχονταν από περιοχές της Κιλικίας και Συρίας, ενώ δεν μπορεί να αποκλειστεί ως χώρος παραγωγής τους και η Κύπρος.

Η πιο πάνω σύντομη παρουσίαση του περιεχομένου του ανασκαμμένου τάφου στον Πύργο Τηλλυρίας δείχνει το εύρος του υλικού, που παραπέμπει σε ανθρώπινες δραστηριότητες στην εποχή του Χαλκού. Μας υποβοηθεί να αποκτήσουμε ένα απειροελάχιστο τμήμα από την χαμένη πραγματικότητα. Καταρχάς εντάσσει και επίσημα την περιοχή στην πιο πάνω εποχή. Η Τηλλυρία, όχι μόνο είναι κατοικημένη, αλλά φαίνεται ότι έχει επαφές και ανταλλαγές, τόσο με το υπόλοιπο νησί, όσο και με τον ευρύτερο χώρο της ανατολικής μεσογειακής λεκάνης, αφού προϊόντα εμπορίου, όπως τα μυκηναϊκά αγγεία και το ατρακτοειδές αγγείο, βρέθηκαν στον παρουσιαζόμενο τάφο. Ας σημειωθεί ότι η περιοχή Τηλλυρίας γειτνιάζει με την οροσειρά του Τροόδου, όπου υπάρχουν σημαντικά κοιτάσματα χαλκού και εκτεταμένα δάση, δύο βασικότετοι παράγοντες που συνέβαλλαν στην ανάπτυξη στην υπό αναφορά εποχή,

Φιάλη της λευκής γραπτής κεραμικής. Μέση εποχή του χαλκού

Ο ταφικός θάλαμος μετά την ανασκαφή

Ο χώρος του τάφου πριν την ανασκαφή

ενώ γεωγραφικά βρίσκεται ενδιάμεσα στα μεγάλα μεταλλεία χαλκού της Σκουριώτισσας και της Λίμνης. Μια πιο επιστημονική μελέτη του κεραμικού υλικού του τάφου μετά τον καθαρισμό και την αποκατάστασή του θα δείξει ακριβέστερα από πού προέρχονται τα αγγεία, αν είχαμε επιτόπια παραγωγή ή αν προέρχονται από άλλα κέντρα παραγωγής εντός και εκτός Κύπρου. Αναμφίβολα μια πιο εκτεταμένη και εμπεριστατωμένη αρχαιολογική – ανασκαφική έρευνα στην περιοχή θα δώσει πολύ περισσότερα ευρήματα, πράγμα το οποίο αναμφίβολα θα βοηθήσει στην εξαγωγή πιο σταθερών συμπερασμάτων. Πέραν της προϊστορικής νεκρόπολης πρέπει να αναζητηθεί και ο χώρος κατοίκησης των ανθρώπων με τα εξίσου ενδιαφέροντα στοιχεία, που διαφυλάσσει.

Εμείς κάναμε απλά μια ελάχιστη αρχή. Ευελπιστούμε ότι θα υπάρξει συνέχεια. Η παραμελημένη και ταλαιπωρημένη Τηλλυρία το δικαιούται. ■

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΗΜΕΡΙΔΑΣ «ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ ΜΝΗΜΕΙΩΝ ΚΑΙ ΕΠΕΜΒΑΣΕΙΣ ΣΕ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΥΣ ΧΩΡΟΥΣ ΣΕ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΚΥΠΡΟ»

● Της Βασιλικής Λυσάνδρου

Αρχαιολόγου Μουσείου Ιεράς Μονής Κύκκου

Το Μουσείο Ιεράς Μονής Κύκκου ανακοινώνει τη δημοσίευση σε ανεξάρτητο τόμο των πρακτικών της επιστημονικής συνάντησης που πραγματοποιήθηκε στις 24 Οκτωβρίου 2009 στη Λευκωσία, με τίτλο «Αποκαταστάσεις Μνημείων και Επεμβάσεις σε Αρχαιολογικούς Χώρους σε Ελλάδα και Κύπρο».

Στόχος της συνάντησης ήταν η ενασχόληση του κοινού, ειδικευμένου και μη, με το θέμα της διατήρησης της πολιτιστικής μας κληρονομιάς και τις μεθόδους που χρησιμοποιούνται για τον σκοπό αυτό, μέσα από απτά παραδείγματα από τον κυπριακό και ελλαδικό χώρο. Η Ημερίδα έφερε κοντά το επιστημονικό κοινό του τομέα, σε μια προσπάθεια ανταλλαγής απόψεων, εμπειριών και προβληματισμών σχετικά με το θέμα.

Ο τόμος περιλαμβάνει τις εισηγήσεις των δέκα ομιλητών που συμμετείχαν στην ημερίδα. Πιο συγκεκριμένα τα περιεχόμενα του τόμου συνοψίζονται στα ακόλουθα:

-Βασιλική Λυσάνδρου: Πρόλογος.

-Στυλιανός Περδίκης: Καλωσόρισμα.

-Έλενα Λυμπούρη: Ανακοίνωση συμπερασμάτων του προγράμματος ΕΝΙΣΧ/0506/067 του Ιδρύματος Προώθησης Έρευνας με τίτλο «Οι αποκαταστάσεις αρχαίων μνημείων της Κύπρου από την ίδρυση του Τμήματος Αρχαιοτήτων το 1935 μέχρι σήμερα».

-Γεώργιος Καραδέδος: «Αποκαταστάσεις Αρχαίων Θεάτρων στη Βόρεια Ελλάδα».

-Αμιλία Στεφανίδου: «Τάσεις στον σχεδιασμό προστατευτικών καλύψεων σε αρχαιολογικούς χώρους στην Ελλάδα».

-Ευαγγελία Καμπούρη: «Το έργο της αποκατάστασης ιστορικών κατασκευών και η παράμετρος της φιλοξενίας σύγχρονων ή νέων χρήσεων».

-Ελένη Προκοπίου: «Ζητήματα Εφαρμογής Θεμε-

λιωδών Αρχών στις Επεμβάσεις Διαχείρισης Αρχαιολογικών Χώρων και Μνημείων».

-Γιώργος Φιλοθέου: «Η συντήρηση, η αποκατάσταση και η προστασία των ερειπωμένων βυζαντινών και μεταβυζαντινών εκκλησιών της Κύπρου: προβλήματα, προβληματισμοί, προτάσεις».

-Παναγιώτης Τουλιάτος: «Η σημασία της κατανόησης της λειτουργίας ενός Δομικού Συστήματος για μια συμβατή και ορθή αποκατάσταση Μνημείου (Παράδειγμα εφαρμογής στο Άγιον Όρος)».

-Λουκάς Πέτρου: «Μηχανική επισκόπηση των βλαβών σε εκκλησιαστικά μνημεία».

-Ρογήρος Ίλλαμπα, Ιωάννης Ιωάννου, Δήμος Χαρμπίης: «Μνημεία από ωμοπλινθοδομή - Παθολογία, προβλήματα φθοράς και πρακτικές αποκατάστασης».

-Νίκος Μεσαρίτης, Μάριος Πελεκάνος: «Θεμελιώσεις των στεγαστρών των ψηφιδωτών της Κάτω Πάφου».

-Πίνακες.

Ο τόμος έχει διαστάσεις 210x297μμ., αποτελείται από 176 σελίδες, ενώ πλούσιο έγχρωμο φωτογραφικό υλικό και σχέδια επεξηγηματικά και συμπληρωματικά, εμπλουτίζουν τα κείμενα. Τη γενική επιμέλεια του τόμου ανέλαβε η Βασιλική Λυσάνδρου και το βιβλίο εντάχθηκε στη σειρά των εκδόσεων του Μουσείου του Κύκκου με αριθμό ISBN 978-9963-580-61-3. Διατίθεται προς πώλη-

ση σε επίλεκτα βιβλιοπωλεία και στους χώρους του Μουσείου Κύκκου έναντι 30€ και σε ψηφιακή μορφή έναντι 5€.

Με ευκαιρία την κυκλοφορία του τόμου, εξαγγέλλεται η πρόθεση του Μουσείου για διοργάνωση δεύτερης επιστημονικής συνάντησης σχετικής με το θέμα των αποκαταστάσεων και τη διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς. Για περισσότερες πληροφορίες οι ενδιαφερόμενοι μπορούν να αποταθούν στο τηλέφωνο 22 370002 ή στην διεύθυνση ηλεκτρονικού ταχυδρομείου του Μουσείου mimk@cy.net

ΤΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΤΟΥ ΚΥΚΚΟΥ ΚΑΙ Ο ΕΛΛΗΝΟΚΥΠΡΙΑΚΟΣ ΕΘΝΙΣΜΟΣ ΣΤΟΝ 21ο ΑΙΩΝΑ

(THE MUSEUM OF KYKKOS AND GREEK CYPRIOT
NATIONALISM IN 21ST CENTURY)

● Της Πωλίνας Νικολάου

Η παρούσα μελέτη έγινε στα πλαίσια του μεταπτυχιακού προγράμματος Landscape and Culture (Master of Arts) στο τμήμα Γεωγραφίας του πανεπιστημίου του Nottingham στο Ηνωμένο Βασίλειο. Η πτυχιακή αυτή εξετάζει το ρόλο του Μουσείου του Κύκκου, ως πολιτιστικού χώρου, στην δημιουργία και διαμόρφωση της Ελληνοκυπριακής ταυτότητας στον 21ο αιώνα. Η έρευνα επικεντρώθηκε σε δύο κυρίως ζητήματα: πρώτον, στους τρόπους με τους οποίους το Μουσείο του Κύκκου ως ένα ίδρυμα πολιτιστικής και εκκλησιαστικής κληρονομιάς διαμορφώνει την Ελληνοκυπριακή εθνική ταυτότητα δια μέσου των εκθεμάτων του και, δεύτερον, την μελέτη του Μουσείου του Κύκκου ως ένα μνημείο του Ελληνοκυπριακού εθνισμού, τοποθετώντας το στο ευρύτερο τοπίο που περιλαμβάνει το Μοναστήρι του Κύκκου και το άγαλμα του Αρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ'. Ο Ελληνοκυπριακός εθνικισμός και, συνακολούθως η εθνική ταυτότητα, στην συγκεκριμένη διατριβή κατανοείται ως κοινωνικό-ιστορικό και γεωγραφικό προϊόν.

Η έρευνα βασίστηκε στη μεθοδολογία της προσωπικής παρατήρησης των εκθεσιακών χώρων του Μουσείου του Κύκκου για μία εβδομάδα τον Ιουλίο του 2010 και της αρχειακής έρευνας. Αυτές οι βασικές μέθοδοι έρευνας συμπληρώθηκαν από συνεντεύξεις και από την εξέταση των βιβλίων επισκεπτών του Μουσείου. Η μέθοδος της προσωπικής παρατήρησης αποτελείτο από την επίσκεψη καθημερινώς στο χώρο του Μουσείου, του Μοναστηριού και του αγάλματος και την σημείωση των παρατηρήσεών μου. Αυτή η μέθοδος χρησιμοποιήθηκε για να εξεταστούν και να συνδεθούν μεταξύ τους οι φυσικοί χώροι και να αναλυθεί ο τρόπος με τον οποίο τα εκθέματα παράγουν έννοιες και μηνύματα. Τα αρχεία που χρησιμοποιήθηκαν για τη δεύτερη μέθοδο είναι τα τεύχη των εφημερίδων Φιλελεύθερος, Χαραυγή, Σημερινή, Πολίτης και Αλήθεια την περίοδο των εγκαινίων του Μουσείου (1998), της ανέγερσης (1987) και μεταφοράς (2008) του αγάλματος. Τα έγγραφα που χρησιμοποιήθηκαν από την Αρχιεπισκοπή Κύπρου είναι δηλώσεις του Αρχιεπισκόπου Χρυσόστομου Α' σχετικά με το άγαλμα του Αρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ'. Οι συ-

Γενική άποψη της αίθουσας 2

Προθήκη με θέμα « Η Παναγία του Κύκκου και η θάλασσα»

μπληρωματικές μέθοδοι έρευνας αποτελούνται από μικρές συνεντεύξεις επισκεπτών του Μουσείου, λεπτομερείς συνομιλίες με τον διευθυντή του Μουσείου και με τον επί τόπου διευθύνοντα του Μουσείου και την εξέταση των γραπτών μηνυμάτων των επισκεπτών στα βιβλία επισκεπτών.

Η πτυχιακή διαρρέεται σε έξι κεφάλαια, όπου το πρώτο και το τελευταίο κεφάλαιο αποτελούν την εισαγωγή και τα συμπεράσματα, αντιστοίχως. Στο δεύτερο κεφάλαιο υπάρχει η ανασκόπηση της σχετικής βιβλιογραφίας με τα γενικότερα θέματα της σύνδεσης του εθνικισμού με το τοπίο, με τον Ελληνοκυπριακό εθνισμό και με τη σχέση μεταξύ των μουσείων και των αγαλμάτων με την εθνική ταυτότητα. Το τρίτο κεφάλαιο αποτελείται από την επεξήγηση των ερευνητικών μεθόδων. Στο τέταρτο και πέμπτο κεφάλαιο αναλύονται τα ευρήματα της έρευνας σχετικά με τη σύνδεση του Μουσείου του Κύκκου και του αγάλματος του Αρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ' με την Ελληνοκυπριακή ταυτότητα.

Σύμφωνα με την βιβλιογραφία η σύνδεση των πολιτιστικών πρακτικών, όπως είναι το Μουσείο,

με τον φυσικό χώρο δημιουργούν ιστορικά και μνημονικά μηνύματα που σχηματίζουν εθνικές ταυτότητες (Hooper-Greenhill, 2000, McDonald, 2003). Ιδιαίτερα το Μουσείο με την έκθεση και την ερμηνεία των αντικειμένων και τις έννοιες που μεταδίδει παρουσιάζει σε υλική μορφή τα ιδεώδη και σύμβολα του έθνους, που είναι κυρίως η γλώσσα, ιστορία και θρησκεία (Anderson, 1991, Peckham, 2001, Smith, 1986). Τα μηνύματα αυτά μεταφέρονται στον επισκέπτη μέσω του χώρου του Μουσείου στον οποίο κινείται. Στο ίδιο μοτίβο στα μνημεία και αγάλματα προσωποποιείται η δημόσια μνήμη μέσω των συμβολισμών που ενυπάρχουν σε αυτά και τα οποία αντιπροσωπεύουν την επίσημη εθνική ταυτότητα και ιστορία (Dwyer and Alderman, 2008, Johnson, 2005). Με βάση αυτές τις θεωρίες και την προσωπική μου έρευνα έφτασα στο συμπέρασμα ότι το Μουσείο του Κύκκου είναι ένα χώρος ο οποίος απεικονίζει χαρακτηριστικά του Ελληνοκυπριακού εθνισμού και μαζί με το Μοναστήρι του Κύκκου και το άγαλμα του Αρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ' αποτελούν ένα τόπο που ταυτόχρονα είναι το μέσο δημιουργίας και απεικόνισης της Ελληνοκυπριακής εθνικής ταυτότητας. Το Μουσείο του Κύκκου είναι ένας πολιτιστικός τόπος στον οποίο το παρελθόν μεσολαβείται στο παρόν μέσω ιστορικών και μνημονικών μηνυμάτων που δημιουργούνται από τον τρόπο έκθεσης των αντικειμένων και από το κτίριο και τον εξωτερικό χώρο του Μουσείου, που αποτελείται από το Μοναστήρι του Κύκκου και το άγαλμα του Αρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ'.

Το Μουσείο του Κύκκου δημιουργώντας ένα συμβολικό πλαίσιο μέσω των εκθεμάτων του που βασίζεται στην έννοια των Ελληνορθόδοξων ιδεωδών προάγει την Ελληνοκυπριακή εθνική ταυτότητα η οποία στηρίζεται στις εθνικές ρίζες και χαρακτηρίζεται από την ενυπάρχουσα Ελληνικότητα της Κύπρου. Η Ελληνοκυπριακή εθνική ταυτότητα απεικονίζεται τόσο από τα εκθέματα όσο και από τον εξωτερικό χώρο του Μουσείου και μεταφέρεται μέσω της επίσκεψης στο τοπίο. Επιπλέον η σύνδεση των εκθεμάτων με τα κτίρια του Μουσείου και του Μοναστηριού δημιουργεί μια εθνική ταυτότητα με θρησκευτικές αναφορές. Σε αυτό το σημείο ειδικό ρόλο έχει η ιερότητα που έχει ο χώρος για τους Ελληνοκύπριους και συνδέει το τοπίο με το έθνος. Η σύνδεση αυτή ερμηνεύεται με συγγενικούς δεσμούς όπου η γη είναι η μητέρα και η Εκκλησία το σώμα του έθνους και δημιουργούν την αίσθηση του να ανήκεις. Το τοπίο του Μοναστηριού, αποτελούμενο από την πολιτιστική κληρονομιά και τη γη στην οποία το έθνος είναι

ριζωμένο, γίνεται εθνική «ιδιοκτησία». Σε αυτό ίσως να συνεισφέρει και η απομονωμένη γεωγραφικά τοποθεσία του Μοναστηριού του Κύκκου που εντείνει την στην αίσθηση της σταθερότητας και ιερότητας του χώρου. Συνεπώς, ο ευρύτερος χώρος του Μουσείου μπορεί να συνδεθεί με τους τρόπους ταυτοποίησης του Ελληνοκυπριακού εθνικισμού αφού οι Ελληνοκύπριοι σε αυτό τον χώρο κάνοντας τα ίδια θρησκευτικά τελετουργικά σε μια αδιαμφισβήτητη προγονική περιοχή με χρονικό βάθος τοποθετούν τον εαυτό τους σε μια ευρύτερη εθνική κοινότητα.

Το άγαλμα του Αρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ' αντιπροσωπεύει τον αγώνα των Ελληνοκυπρίων για ανεξαρτησία και επομένως γίνεται σύμβολο της εδαφικής εθνικής ταυτότητας, η οποία βασίζεται στο κράτος με τα συγκεκριμένα εδαφικά και γεωγραφικά όρια. Το μνημείο όμως γίνεται και τόπος αμφισβήτησης της επίσημης παρουσίας της εθνικής ιστορίας από τις διάφορες πολιτικές ιδεολογίες όπως έχουν διαμορφωθεί τον 21ο αιώνα. Παρόλο που το άγαλμα του Αρχιεπισκόπου Μακαρίου και το Μουσείο του Κύκκου εκφράζουν διαφορετικές πλευρές της Ελληνοκυπριακής ταυτότητας και τα δύο αντιπροσωπεύουν το ένδοξο παρελθόν των Ελληνοκυπρίων για εθνική ύπαρξη. Συνεπώς οι δύο αυτοί χώροι αντιπροσωπεύουν την «διπλή ταυτότητα» των Ελληνοκυπρίων όπως αυτή έχει διαμορφωθεί τον 21ο αιώνα. Η «διπλή ταυτότητα» χαρακτηρίζεται από τον «ελληνοκεντρισμό» σύμφωνα με τον οποίο η εθνική ταυτότητα χαρακτηρίζεται από την Ελληνικότητα της Κύπρου και από τον «Κυπριοκεντρισμό» σύμφωνα με τον οποίο η εθνική ταυτότητα χαρακτηρίζεται από την Κυπριακή υπηκοότητα της Δημοκρατίας της Κύπρου (Peristianis, 2006).

Επομένως, το τοπίο του Μουσείου του Κύκκου με το μοναστήρι του Κύκκου και το άγαλμα του Αρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ' γίνεται ταυτόχρονα το μέσο ταύτισης είτε με την εθνική-Ελληνοκεντρική ταυτότητα είτε με την εδαφική-Κυπριοκεντρική ταυτότητα και η απεικόνιση της «διπλής ταυτότητας» σε υλική μορφή. Παρόλο που αυτοί οι χώροι αντιπροσωπεύουν την «διπλή ταυτότητα» της Κύπρου, μια εθνική κοινότητα δημιουργείται η οποία αποκλείει τις άλλες κοινότητες που διαμένουν στο νησί. Τέλος αυτό το τοπίο πλαισιώνει την Ελληνοκυπριακή εθνική ταυτότητα με Ορθόδοξους θρησκευτικούς όρους που αποτελούν τον συνδετικό κρίκο της «διπλής ταυτότητας» καθώς είναι ζωτικό μέρος της αυτό-ταυτοποίησης των Ελληνοκυπρίων. ■

Γενική άποψη της αίθουσας 3

Άποψη της κόγχης στην αίθουσα 2

Βιβλιογραφία:

- Anderson, B. (1991) *Imagined communities: reflections on the origin and spread of nationalism*. London, Verso.
- Dwyer, O. and Alderman, D. (2008) *Memorial landscapes: analytic questions and metaphors*, *GeoJournal*, 73, p165-178.
- Hooper-Greenhill, E. (2000) *Museums and the interpretation of visual culture*. Routledge: London,
- Johnson, N. (1995) «Cast in stone: monuments, geography, and nationalism», *Environment and Planning D: Society and Space*, 13, p.51-65.
- Macdonald, S.J. (2003) *Museums, national, postnational and transcultural identities*, *Museum and Society*, 1, p1-16.
- Peckham R.S. (2001) *National Histories/ Natural States, Nationalism and the politics of place in Greece*. I. B. Tauris: London
- Smith, A. D. (1986) *The ethnic origins of nations*. Basil Blackwell: Oxford.
- Peristianis, N. (2006) *Cypriot Nationalism, Dual identity, and Politics in Papadakis, Y., Peristianis, N. and Welz, G. (eds) Divided Cyprus. Modernity, History and an Island in Conflict*. Indiana University Press: USA, 100-120.